

СТРАЖИЛОВО

Власник и уредник
ЈОВАН ГРЧИЋ

У Новом Саду, 6 јуна 1893.

ПЕСНИШТВО

КНЕЗ БОРИЧ

ЖАЛОСНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА

НАПИСАО Е. СИГЛИГЕТИЈА

С мађарског превео Благоје Бранчић

ПЕТИ ЧИН

Широк шатор, изнутра; на среди на жртвенику велика чаша.

Прва појава

БОДОМИР, БОРИЧ, РУЖА, КУМАНСКИ ГЛАВАРИ (у полукругу).

БОДОМИР (уз жртвеник)

И тако сад је готов уговор!
Сам Бог је сведок крвне заклетве,
Да крв нам као ту у свети суд
Истече оном, ко изневери.
Ја дајем право краљу мађарском,
Јуначком сину Коломанову,
Да полом моје силе кнезује,
Да буде друг ми свуд и у свачем —
И тако нек ме срећа успрати,
Као што веру будем држао.

БОРИЧ (приступи к жртвенику)

А ја се кунем кнезу честитом,
Што у два маха за ме диже рат,
И у два маха спасе живот мој;

Што тражи, да ми врати краљевство —
Тог кнеза да ћу као оца син
До смрти своје верно љубити
И да ћу с њиме власт поделити.
И слушати му мудре савете.
Кунем се, да ћу народ кумански,
Ком постах кнезом, јер ме хтеде он,
И који за мој престо даје крв,
У мојој лепој земљи уздићи,
Док будем, к'о што морам бити, краљ.
Поделићемо земљу из нова.
Кумански мач нек суди онима,
Нек буду робље, рђе ниједне!
Ни једном не ћу дати милости!
Од Куманаца веће склопићу
И њима даћу двор и чинове —
Тако ме моја срећа пратила!

ПРВИ КУМАНСКИ ВЕЛИКАНИ

Сад наша вера... Ми се клањамо
И обричемо верност до смрти,
Јер ти си од сад вођа, владар наш.

СВИ

Тако нам среће! Заклињемо се!

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

БОДОМИР

А сад, у име божје, на ноге!
Уред'те војску, па да пођемо!
(трубље се чују; сви оду)

Друга појава

БОРИЧ и РУЖА (остају)

РУЖА (даје му руку, с веселим лицем)
Јеси ли сретан? Ето сана твог:
Да стечеш силу, војску у руке;
Отећеш ето право очинско.
Јеси ли сретан?

БОРИЧ

Што сам жудео,
Што хтеде кив мој, ево с' испуни:
Ал куку! Није ово брече пут,
Куд мене зла коб тако догони,
Тај мрачни пут је крвљу натопљен!
Но махнимо се. Нек ми само дух,
Кад одем с овог света несретног,
У бољи доспе, где је лепше све,
А где ћеш ти к'о звезда сјјати.

РУЖА

Не збори, но ми гледни у очи
И читај из њих моју душу сву.
Јеси ли сретан ил' ти ј' празна груд?
Зар немаш жеља... тајни... никаквих?
Тако те црни кив зар обузе,
Да свака боља жица умуче?
Ни будућност ти нема изгледа?
Ни труни сјаја, све зар пустош, мрак?

БОРИЧ

Будућност? Срећа? Од куд сјаја још
У звезде, која падне, угасне?

РУЖА

Ти сини с нова.

БОРИЧ

Што је умрло
Ни Творац не мож' натраг вратити.
И ја се надах, али том је крај.
И моју груд је анђо природе
Љубавним медом пуну засејо
А није жучју... Ма да мајка ми
Кроз сузне само очи гледаше,
Кад терах негда игре детињске,
Ја весо бејах, рад уживах век.

И после — љубљах, бејах пресретан...
Да, љубљах жену, милог сина свог.
А мајчин јад већ бејах огугло:
Посматрах га к'о облак тренутан.
Још за то нисам на свет омрзео!
И она — Бог јој душу простио! —
Учаше мене љубав, праптање.
Ал' ох, судбина, кивна, накосна
Позавиде ми срећи на брзо.
На престо! рече, да ме одвара
Из мира на пеленгир срамотни.
Па ком ме скупа с мајком ружаху —
Не, бодијаху оштрим стрелама,
А умаканим зар у отров сам.
Па такве ране — те не прелазе.
Од то ме доба води зао дух
И ја га слушам... сва ми жуд и над
Да лијем крв, да спремам освету.
Но тим су бешње ове фурије,
Што ми је срећа увек противна.
Ох, ја сам змија, пакост... осећам,
Јер злотвори ми стају на главу.
А шта ми може дати будућност?
У крви земља... плачу тисуће...
Сви бунтовници у прах згажени,
Над развалама смех мој, руге пун.
И, још док сваког оног ударим
Што дође да ми клања... то бих ја,
То желим, том се силно радујем.

РУЖА

Ти не знаш дакле живот волети!

БОРИЧ

Не рекох то. Ја волим... волим, ох...
К'о рањен лав, к'о гуја згажена.
Та жена, син, па отац, сеја, да —
Оцрстите, што нисам захвалан,
Уз мржњу што вам не дам у срцу
Колико треба места... Док се год
Не стина море; док не превратим
Све... све. — Ох, како мекан постајем,
Кад мислим на свог сина и на њу,
На моју верну љубу! То јој дар
За верну љубав — патња без краја.

РУЖА (мрачно)

Она те врже у погубао.

БОРИЧ

Из верности да дели са мном зло.

РУЖА

А би л' је мог'о заборавити?

БОРИЧ

Забора... шта, да њу заборавим!?
Љубавцу верну, матер сина мог?

РУЖА (себи)

Ох, тешко мени!

БОРИЧ

Шта је, какво зло?

РУЖА

Опрости, ја се мало замислих,
То рекох само оној утвори,
Што само мени погиб донесе.
А не могу да на њу не мислим.

БОРИЧ

А то је? Тај је?

РУЖА

Стид ми веже реч.

За мене није жив —

БОРИЧ

А блед ти лик?

РУЖА

За њиме тужи!

БОРИЧ

Па ни наде зар?

РУЖА

Нит има, нит је било икада.
Све лудост беше — с њом ћу умрети.

БОРИЧ

Несретни створе! Такве мисли зар!
А рече л' оцу?

РУЖА

Нисам, нити ћу.

БОРИЧ

Ни добром оцу? Незахвалнице!

РУЖА

Буди му ти, к'о син, захвалнији.
Шат узмож' лакше бол преболети.

БОРИЧ

А ја, који ти живот дугујем?

РУЖА

Све рачун беше... беше себичност;
С рачуном те и спасох од смрти;
Јер кад не имах наде никакве,
У очају сам самрт тражила;
Па и што своје право очинеко
Сад теби дадох, и то рачун би: —
Да отац боље дете добије,
У тешких дневних јачу утеху
Од мене, женске.

БОРИЧ

За што смањујеш
Толіке жртве доброг срца твог?

РУЖА

Да тебе тиме хвале опростим
И верно срце твоје не кидам,
Нека га цело има љуба ти!

БОРИЧ

Ох то...

РУЖА

Да, јесте, то је лудост та!...
Ил мислиш ти, да само мржња мож'
Да гризе, тлачи корен срцу нам,
И једно мржња да је зао дух?
А љубав?... Да, јер ти си сретан с њом.
Па мислиш то је вилин осемејак!
Ал колко пута љубав пружа нож
За другог или много чешће још
За тебе сама, да се — убијеш,
Да сатреш живот, да се казниш сам.
Што беше луд, што с' даде варати —
Та смрт је онда само добротвор.

БОРИЧ

Ох, не знаш, да ме уби с отим сад!

РУЖА

Заборави ме, немој жалити!
Са Богом остај! Све заборави!
(одјурн)

БОРИЧ

Због мене страда, јадна; ја сам крив.
Та, где би био мир и благослов
Куд ногом гази Борич злосретник —
Да тражим оца, да је спасемо. —

Трећа појава

ЈУДИТА БОРИЧ

БОРИЧ

Јудита?!

ЈУДИТА

Презаш? Дршкеш? Нем си, је л?

БОРИЧ

Од изненада и од радости.
Допусти — (хоће да је загрли)

ЈУДИТА

Натраг! Веро ниједна!

БОРИЧ

Зар ја?... Зар тако љубав поздравља?

ЈУДИТА

Да, тако љуба, мати сина твог.

БОРИЧ

Ко сплете ове грозне мађије?

ЈУДИТА

Узалуд маска, лијо претворна!
Одбаци маску... гледај, ја сам, ја!

БОРИЧ

Ал' каква маска?

ЈУДИТА

Та на лицу твојем,
Што чини тебе краљем... позваним...
И мужем и... јер све је обмахна,
Ти немаш срца — ал' ни имена,
Све знам и знадох, од кад тебе знам,
Ал' ћутах, скривах зло и срамоту.
У нашу си је кућу довео,
А она већ те љубља... јасно је.
Кад оде пак да тражиш престо свој,
У манастир ме врже — сметах ти;
А кад ме слутња амо донесе
Те она љубав већ не тајаше,
К'о невера си с њоме одбего.

БОРИЧ

Ох, грозно, грозно!

ЈУДИТА

Је ли, дршкеш сад?

БОРИЧ

Ох не за себе, не знаш...

ЈУДИТА

За њу, је л'?

Та није тајна свуд већ говоре,
Да краљ преврну вером Христовом,
И махну жену, па и сина чак,
Јер склопи савез па да буде чврст,
Узеће ћерку кнеза куманског,
И заједно ће с кнезом владати
У својој земљи, док је освоје.
Па онда је дабогме праведно,
Да она, што ти живот избави,
У место мене буде краљица.

БОРИЧ

Сирота Ружа!

ЈУДИТА

Тако! Жали је!

БОРИЧ

Муч', не знаш моје страшне болове —
Сирота Ружо, несретнице ти!

ЈУДИТА

Ја дођох на поклонство — ево на!
(даје му писмено од Предславе)
Ту пише о твојем праву на круну.
Прочитај шта ти мати остави.

БОРИЧ

Ти рече: мајка даде благослов —
Је л' њена рука? (отвори писмо)
Што си тајила?
(чита)

ЈУДИТА

Читај па види, ту ћеш наћи жиг
И доказ твог живота срамног —
А од тог хтедох да те сачувам
И имах снаге, док не дознадох,
Да л' ја ил' она више жртвова.
Ал' за то ево грозне освете,
У мојој руци лежи сва ти моћ.
Ви'ш, један дах, па у прах оборих
Твој престо, у ваздуху подигнут.

БОРИЧ (чита а све се више ужасава; најпосле пусти писмо, уздише, тражи речи и хвата се за срце)

Што не пукнеш?!

ЈУДИТА

Је л' смртни удар то?

БОРИЧ

Са свом страховом страшног суда... Ох...
Отварају се, видим, гробови...
Исповеда се црни, тешки грех —
Ја видим мајку, шапће... ужасно!
Па ипак морам и њу жалити!
На престо су је силом дигнули.

ЈУДИТА

А кнежевска је кћерка (с руком на груди)
знала то,
И опет ћута, кријућ' срамоту.

БОРИЧ (преувши се)

Ко више то? Зар ја син краљев, ја?
Разбојник, хула, лажа под маском,
Који сам на свет дошо жигосан,
Да срамно живим... То сам ето ја.
Сад ход'те, ви главари поносни,
Да газите и да ме пљујете,
Па на вешала са мном! ако сам
И тога гадног места достојан —
Ал и то могу још оскврити.
За престо?!... ха, ха, ја за престо, ја,
Кошпан Борич!... Дајте вешала
И трнов венац, то је круна за њ.

ЈУДИТА

Ја знадох све и триљах...

БОРИЧ

Триља ти!

Ха, све је лаж, лукавство, издаја!
Кнежевском ћерју Борич ожењен!
О грозна жено! Велиш, знала си
Па ћута... Да, ти јеси ћутала!
Ал' сад се будим, маглу прозирем:
Ти знаде, јер ти мајка повери
На смртном часу покајавши се,
Да с чистом душом оде у небо,
Да клетву, крв и пустош отклони
Са моје главе, кад не мога част
И чисто име да ми остави.
А ти тек сад ми кажеш, па и сад
Из освете, због слутње никакве!..
Ох, грозне казни! Варах читав свет,
А сад ме сруши мала обмахна.

ЈУДИТА

Зар обмахна? Ти и сад поричеш?

БОРИЧ

Моју си мајку спаса лишила,
Не мога у рај, већ у накао —
А овамо је теби пребегла
Баш од тог да је спасеш. Мене пак
Учинила си... Ох, поустајте
Сви, који у мом рату безбожном
У гробље пасте!... Текни из нова,
Ти море крви, што те пролих ја —
Да утопиш највећег грешника!
Ил' склоните се кости распале
Па удрите ме да не гледим свет.

ЈУДИТА

А кајеш ли се, што ми сагреси?

БОРИЧ

Ја теби? Теби? Ха! Бајаги ме
К'о верна жена љубљаше... ох, да,
Ти љубљаше, ал краља, мужа не,
Та престо само, престо да ти је,
Ма отет, то је више него муж.
Ал' ја!... Ох ја... да знадох само то,
Да немам права, ја бих одбио,
Да ми је престо пуђен пред ноге —
Ох, прени једном, чиста савести,
Ја имах права — —

(с поља рогови; погружено)

Ох, ал освета!

Па тешка вера, коју зададох?
Ох, у бој дакле! Гази правду, де,
Па пали... точи крвцу мађарску,
Поубијај и децу невину.
Поштеде л' кога дивљи Кумани,
Подјарми га па — нек те куне свет.

ЈУДИТА

На кога сишах клетве? На ме?

БОРИЧ

Да,

На тебе, и на себе самога.
Ти бија моја котва последња,
Од свију греха сад си грозница.
Та никада ме ниси љубила,
Врлини никад не би одана.
Недостојна си да ти разгоним
Ту сумњу твоју. — С Богом! Мрзи ме!
Толико нек је сав наш опроштај.
Ја одох у свет да се изгубим,
Ни гроб ми нико не ће сазнати.

(пође)

Четврта појава

КУМАНСКА ПОСЛУЖИТЕЉКА. ПРЕЂАШЊИ.

КУМАНСКА ПОСЛУЖИТЕЉКА

Ох, где си, краљу, зло се догоди!
Отојич умре ћерка кнежева —
Уби се сама!

БОРИЧ

Несретница! Зар?...

КУМАНСКА ПОСЛУЖИТЕЉКА

Сиромах отац, изван себе је

ЈУДИТА (слутећи; боно)

А што се уби?

КУМАНСКА ПОСЛУЖИТЕЉКА

Ја и отац њен
У крви смо је мртву застали.
Толико рече, да је — волела...
А није било наде никакве.

БОРИЧ

Проклетство моје и њу сустиже.
Ко мене брани, тако прође свак.

ЈУДИТА (надиувиши на колена)

Опрости мени сумњу махниту!

БОРИЧ

То ј' твоја казна. Маловерна би...
О, ти си бич у руци судбине,
Да љубе боли, тај је ударац
Од тебе, моје жене, дошао!

ЈУДИТА (исправи се)

Ту тајну нико не зна осим ја;
Још није крај... јер ти ћеш ћутати
К'о гроб.

БОРИЧ

Ох, тако, правда диже бич!
За ћутање ти нек је награда:
Да те из гроба мати проклиње;
А што ти сумња језик одреши,
И за то нек ти буде награда:
Поживи, на ме познај у смрти,
Кад у животу не хте познати.

Пета појава

КУМАНСКИ ГЛАВАРИ. ПРЕЂАШЊИ

ПРВИ КУМАНСКИ ГЛАВАР

Војска је, краљу, већ на ногама,
Размотри је па да се полази.

БОРИЧ (да их раздражи, с подсмехом)
Шта?! Ја да водим разбојнике те?
Да ону сретну земљу оплене
И сатру такав народ са света,
Ком нису вредни ни робовати —
Тим лупежима краљ да будем ја?!

ПРВИ КУМАНСКИ ГЛАВАР

На то си дао веру!

ЈУДИТА

Ман'те га,

Полудео је...
БОРИЧ

Нисам, Бога ми,
Већ све са чилом свешћу говорим.
Него сам онда био издајник,
Кад лупежима веру зададох.

ПРВИ КУМАНСКИ ГЛАВАР

Шта? Како? Грдиш онај народ зар,
Који је за те мрео-живео.

БОРИЧ

Убијао и пљачко, отимо...
Измет сте ви и ја вас презирем.
(Куманци пођинају)

ПРВИ КУМАНСКИ ГЛАВАР

А ти — — ти сканај, подла неверо!
Заслужно си смрт!

ДРУГИ КУМАНСКИ ГЛАВАР

Мир! Иде кнез.

Шеста појава

БОДОМИР. ПРЕЂАШЊИ

БОДОМИР

Ти плач и клетву мени донесе!
Умре ми ћерка.

БОРИЧ

Ја је убих, ја,
Рекох јој да ће бити краљица —
Кад не сверовах, сама с' убила.

БОДОМИР

Јест, умрла је тебе спомињућ'!

КУМАНЦИ (хоће да кидишу)

Ох, издајцо! Грозно! — Освета!

БОДОМИР (хоће да га брани)

Не дирајте га, нете госта мог!

БОРИЧ

Питкови једни, зар на мене мач?!

КУМАЛЦИ

Исеците га, подлу неверу!

(околе га и прободу; Јудита пада у несвест)

БОДОМИР

Ви не слушате моју заповест?!

ПРВИ КУМАНСКИ ГЛАВАР

(положивши мач)

Ох увек, кнеже! Само овде не:

Ко реч не држи, нека погине!

МИШКО УБОЈИЦА

Слика

(Наставак)

Нас смо двоје и после ђутали. Мој друг рече у два маха, више за себе: „пријатељи, једини пријатељи!“ Загледа се тамо у оно испрекрштано оружје, одмахну после главом, што је могло значити: Ништа ја то не разумем! на се умога у покривач.

Али мени није било тако лако заспати. Убојица ми увек пред очима, са запетим лактовима за леђа и опим једноликим, већ досадним, осмејкивањем... „Јесам неко чудо, говоре ми његове очи, јесам чудо, али ни сам не знам шта је то!...“ Но од куда та сила у тим очима, да ме и сад, кад их не гледим, да ме и сад море и пробадају... Где сам ја њих видео!...

Чини ми се, то су оне... оне исте, јасне и укочене, без дубине, без милости, као и у оне змије, што сам је оно један пут дуго гледао на полуиструлу пању кад се сунчала... Оне сијају бледим, мртвим сјајем, блеште као седефно дугме и потајном силом убијају душу!... Поред њих видим ону криву, беличасту сабљу, са жутиим мрљама по средини... пресеченог арнаутина... низама, како грчевито скупља и опружа ноге и како ја стојим над њим и гледим његове преплашене, велике очи, како самртнички колутају, а од шапца попирује мрак, слаб ветар. Осећам, да ме тај врели ветар задављује, али чини ми се, не спавам... Убојица затресе раменима, весело се смеје на некога више мене и неким гордим, го споственим покретима руке сеје нешто!... Ја не видим, шта је то, али чујем мога друга где ми шапуће: То су његова дела,

његова дела... дела!... дела!... И то пада све јасније, све видније. То су ситна зрнца од лапа, расејана по црној, побраној земљи, где ја стојим босоног... Каква ли је то земља? мислим се ја... ово пије земља, ово је... „Чувај се, чувај се!“ виче нешто испод бразде, и тада ми зрице, жуто као она мрља на сабљи, паде под покат, а пече, тако јако пече... Ја замахнух обема рукама, да се браним...

Какав је то сан и спавање! Исправим се на кревету, запалим свећу и видим мога друга, како је раширио руке, легао на леђа, отворио уста на равномерно дише. Мене још стеже оно полусањање... Огрнем капут на изађем. Пред вратима стоји домаћинов пас, али, може бити из домаћинске учтивости, остави ме на миру... На пољу густ мрак и само на неколико корака пред собом видим где се једва светли мален нечист прозор... Кроза њ, који сам једва очима дохватио, видим земљану малу собу, без кревета, без намештаја, само је у једном крају растресена слама и преко ње бачена стара, исцпанана пољава. У другом крају стоји буре с вином, на високим погарима и уз зид до њега поређане дебеле, црвенкасте даске. Уз врата о издвојен диречић, где се закачи реза, наслопио се Убојица. Руке завукао у џепове и мало погнуо главу. Прва му три дугмета од капута раскопчана и крајеви раздрљени. А пред њим стоји Стапија. Мараме јој нема на глави те јој видим лепу косу, савијену у котур око главе... Преко рамена пребацила вунену, црвенкасту хаљину,

испод које се јасно бели танка, провидна кошуља.

Ја се згрчим јаче под свој капут и станем осећати, да ме влажна поћ, или нешто са свим друго, пробија са свију страна.

Шта ли је то међу њима? прође ми кроз главу и поред све непријатности мога хајдучког положаја ја сам се притајао, да све чујем. Себе сам могао лако уверити, да много не грешим.

— Где би ти живела, реци... И где и како? рече он, а по гласу сам му познао, да ово питање већ неколико пута понавља.

Али Станицја ћути. Ни кончић јој на хаљини не мрда, ни једна јој се цртица на лицу не креће. И ако је оборила главу, онет јој видим тужно и растегнуто лице, исплаконе очи и јасну црту испод очију. По некад само јаче задане ваздух и лагано загризе доњу усну.

— Погледај ме, па ми то реци! рече он љутито.

И она га погледа. Кроз ону влажну скромју од суза сијају њене очи благо помирљиво и одано... „Зар не видиш, да сам сва твоја?!“ говори све с ње... Она лагано сведе трепавице над пола ока, заустави их тако, загледа се у њега страшно и тихо рече:

— С тобом!

Убојица се јаче намршти. Извади руке из џепова, склопи шаку на шаку и подметну себи иза леђа, па онај дирек. После се подиже на прсте и луци петама.

— У једној кући?! упита је набусито.

— С тобом, понови она тихо, где си и ти!

Видим где се он уздржава, да све од једном прекине, али за што је не сме само да погледа?

То не може бити! поче онет он. — Пре свега знало би се одмах, а ја то не ћу... Нас овде нико није знао... Нико није знао да си ти... да си код мене. Ови сад, што су дошли, сутра ће и заборавити. Видео сам, да се чуде... Али тамо, тамо?! Тамо би се за два дана говорило, како живимо — он брзо размрси руке с леђа и завуче их онет у џепове, па дрско рече: како живимо невенчано!

Станицја брзо саже главу и јаче згрчи рамена.

— Најпосле ни то не марим... Шта је мени до света, али је овде друго нешто, са свим друго!

— А што си ме онда доводио овамо?... За што си говорио?...

— Онда сам мислио са свим нешто друго, прекиде је он, али сад не могу. Тако би била несрећнија, а ја то не ћу!

— Несрећнија! рече она тихо и још једном попови његове рече: била би несрећнија!?

Једно време ћутаху обоје. Убојица по који пут удари десним лактом по оном прљавом зиду иза себе, али њу никако не погледа, а она стоји као да се скаменила. Обе руке (рукави јој пали до лаката) дигла на прси и преплеће прстима, и чини ми се да у њих гледа.

— Мораш ићи кући! поче онет он. Скоро је читава година, како смо... овде. Стриц те чека увек, сама то знаш! Ја ћу те испратити, даћу ти новаца... даћу ти све, што... .

Станицја изненада покри лице рукама — чуо сам, где се сама гуши, да јој се плач не чује — па кроз то јецање тужно рече:

— Зашто тако говориш?! Што тако говориш? Да ти знаш, како ја?! Како...

Више је писам могао чути... Једном рече гласније: „несрећна девојка“, и тада га је погледала, али се и то изгуби у оном јецању. Видео сам да се сва тресе. С једног јој рамена снаде она хаљиница (она то није осетила!) а она непрестано држи руке на очима.

Убојица се отисну од свога места. Пређе два пут целом собицом и стаде љутито пред њу.

— Не мораш плакати, то не помаже! Знала си, да тако мора бити!... А најпосле — он се маши левом руком за врата — тако ће бити, како ја хоћу!

Но он и не стиже руком до врата, кад му она паде на десно раме. Ухвати се обема својим рукама за њега, сакри главу на његове прси и гласно записка:

— Али ја не могу без тебе... Не могу без тебе!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Шта је после било, не знам. Из своје | так, али јасан њен узвик!... После се и
сам још собе чуо загушену псовку и кра- | то све стиша.

(Свршиће се)

Илија И. Вукићевић

МРКИ ВУК

Историски роман Адама Креховјецкога

Превео с пољског Рајко

(Наставак)

Шо оделу и лицу, а не само по говору, лако се могаše познати, да то не беху прости људи, нити варошани, него шљахта, витезови. Неједнака бејаху узраста; један висок, плећат, беше у кретању врло уображен; други нижи, сухоњав, мање заобљен, храмаше мало на леву ногу.

Пан Маћко се прогура кроз светину и похита за њима. Иђаху брзо, прођоше трг и неколико улица, док не зађоше у мрачну и прљаву попречну улицу, у којој махом становаху Жидови. Беше тамо гостијоница за онда чувена, прозвана код „Медведа“, јер имађаше на узвићу звер, врло вешто насликану, како стоји на стражњим погама. А чувена беше та гостијоница не толико због пића, на које се више пута тужаху, да је нечисто, колико због тога, што јој власник беше познати Жидовин Камсор, велик богаташ, који трговаше новцима, позајмљујући потребнима на лихву. А позаимаше најрадије онима, који залажаху у његову гостијоницу.

За то беше онде, особито у вече, дупком пуно у тој гостијоници, макар што беше прљава, мрачна и смрдљива.

Пан Борковиц се колебаше за час, пре него што уђе онамо, за оним витезовима. Најзад гурне снажно врата и стане на праг. Соба беше велика, а огрезла у мраку, да испрва не могаше пан Маћко ништа догледати. Истом за часак, кад се поглед мало навикао на ту таму, угледа оне витезове, где седе већ за столом, а пред њима другу прилику, малену, мршаву, погрбљену — Жида Камсора. Никога више не беше у гостијоници.

— Не ћеш да даш новаца! — викаше онај високи шљахтић.

Жид се пресомити.

— Ај, ај! — одговори полугласно, — таки пан, као пан Отон од Шчекаровица... шта ће

њему моји новци? Ја немам новаца... зарада је све тежа... краљ је забрањено узимати камате као некада...

— Краљ? — засмеја се шенави — зна се, да си ти с краљем у договору...

Жид се трже и погледа ненавидно на шенову.

— У договору? — понови — договор је опасна ствар... У договору беше отац ваше милости, пан Петар Пишонка од Бабина, само не с краљем, него с Љитвинима, — но, онако је и прошао... Ја немам никака договора...

— Мучи, погани Жиде! — дрекне шенова и Ђини.

Камсор не узмаче ни корака.

— За што да ћутим? — запита мирно. — То је моја гостијоница, а моји су новци моји новци... У својој гостијоници смем говорити, а своје новце могу дати или не дати...

Борковиц живо поскочи од прага.

— Како ти то, нечисти Жиде, говориш шљахтићу! — викне и пограби Камсора за раме.

Жид се скупи, али одмах подиже главу, и бистрим, проницавим погледом загледа се у обличје пана Маћка. Уздрхталу руку подиже к челу па посматраше...

А што више гледаше, на мршавом му збрчканом лицу огледаше се велика зачуђеност и као пренераженост

— Амо новце! — дрекну Маћко.

— За господина кастелана Борковица отворена је и моја кућа и моја кеса... што год само зажели ваша милост.

На то име подигоше се с клупа оба витеза, а Борковиц у голему чуду пусти руку Камсорову.

— Од куда ти мене познајеш? — питаше. Жид се опет поклони.

— Ај, ај! — рече — ко у Пољској не зна пана Борковица... Видео сам вас више пута у Кракову, а много, врло много сам слушао...

WWW.UNILIB
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Пан Маћко, врло незадовољан, што је на то изишло, окрене се двојици витезова:

— Панови браћо, — рече — чуо сам ваша имена; знате сад и ви, ко сам ја, за то хајд'мо одавде... изволите у моју гостијоницу.

Кампсор се покорно приближи и обгрли колена пану Маћку.

— Не чините ми те кривде, пане кастелане! — рече. — Нисам вредан те почасти, али кад сте прешли тај праг, онда останите... Наћи ће се новаца и за пана Николаја од Бабина... кад ви тако кажете...

Отон од Шчекаровица и пан од Бабина згледнуше се у недоумици, а пан Маћко већ сеђаше на клупи.

— Дај! — рече кратко Жиду.

А кад Кампсор изиде, журећи се, колико му допуштаху старе ноге, Борковиц се окрете својим новим друговима:

— Седите да се поразговоримо. Расрди ме тај нечисти Жидовин, оји сме да не да племенитим витезовима, што им је потребно... Али сад је тако време... Жидови су на коњу, веле да Естерка над свачим влада...

Отон се примаче Борковицу.

— Више не влада — шанну. — Огадила се краљу као и Рокичана...

— Е!... — сумњиво промрмља пан Маћко. — Ја сада не знам ништа... седим у Великопољској, па не познајем овдашњих прилика. Можда бисте изволели, панови браћо, да ме упутите.

Отон кришом зирну на Николаја од Бабина и гурну га ногом испод стола, дајући му знак, да ваља бити смотрен.

— Ни ми — одговори — не знамо ништа, или врло мало. Далеко живимо од двора, јер смо у немилости...

— Знам... знам... прихвати пан Маћко. — Слушао сам, јер је истом минуло годину дана, како је пан Петар Пшонка од Бабина...

— Отац мој — ушлете се шенави Николај.

— Ваљан човек! — повиче пан Маћко. — Оно неправедни га људи увек сумњичаху, да се договара с дивљим Љитвинима против краља...

— Лаж! — зајемчи пан Николај.

— Очевидна лаж! — потврди пан Маћко, гледајући испод очију на другове — али не

знам, како беше под оним Завихостем, где је погинуо?...

— Ја знам на длаку! — рече стари Кампсор, који у тај час уђе. Донесе различита пића и постављаше га по столу пред Борковицем.

— Мучи, Жиде! — викну Отон.

— За што да ћутим? — одврати Жид, гледајући мрско на оба витеза, — пан кастелан Борковиц не зна, па ћу му ја рећи, јер сам видео својим очима...

Отон ћини и хтеде потрчати на Жид, али га задржа пан Маћко.

— Махните! — рече. — Што би он причао, за мене није новина. Знам, шта свет говори, али не верујем. Говоре да су, пан Петар Пшонка и пан Отон од Шчекаровица, водили Љитвине против краља, а брод су требали прећи, преко Виеле под Завихостем. Брод беше означен, али рибари поизмењаше знаке и понаменаше их онамо, где беше најдубља вода... Сриу пан Пшонка, а за њим до сто Љитвина, а вода беше јака, занесе их, те се сви потопише... Ти си се, пане Отоне, извукао, јер ипак наглио у воду, а пред Љитвинима си бегао без обзира, јер се хтедохе да освете на теби...

— Ај... ај! — зајеча Кампсор — то беше покор!

Отон, блед, збуњен, сеђаше на клупи као прикован; пан Николај од Бабина гледаше у сто. Маћко се засмеја грохотом.

— Знам ја све то — рече — ал' Жид не сме о том говорити у очи шљахтићу.

Луни шаком о сто.

— Кампсоре, на поље! — врисну.

Жид се саже до земље и за час га не беше више у соби.

— А сада, панови браћо! — повиче пан Маћко — махнимо се пустих трица... Знам ја ко сте... немате новаца... живите презрени; даћу вам ја новаца, ал' ме морате служити!...

— Заповедај, кастелане! — повикаше обојица.

— Заповед је једна: говорити истину и ни за што не питати. Шта се чује у двору?

А на то питање узе реч пан Отон од Шчекаровица, као старији и искуснији; имађаше он у двору неколико рођака, па знађаше добро, шта се онде говори.

У неколико речи исприча све и сва.

(Наставиће се)

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ПОУКА

„ОТРОВНА ГОЛУБАЧКА МУВА“

Нод овим именом налази се у „Чича Срећкову листу“ (за год. 1847, стр. 365) извод из извјештаја дра Аћима Медовића, који је писао као пожаревачки окружни лијечник. Овај чланак читао сам ја у сласт, јер сам желио да сазнам, како се онда мислило о овој опакој буби (зарезнику или инсекту). Не ће бити на одмет, да најприје чујемо, шта о њој пишу Вук и М. Ђ. Милићевих.

„Голубац су зидине од старога градића у нахији Пожаревачкој крај Дунава. У ономе крају постају у прољеће некакe мухе, које се разилазе не само онуда по околини него прелијећу кашто и преко Мораве у Шумадију, и онамо се зову мухе *Браничевке*. Мухе ове стоци тако досађују да кашто и цркава од њих, особито коњи и говеда, јер им навале у уста и у уши. Народ у нахији Пожаревачкој приповиједа да се ове мухе роје из пећине према Голушцу, излазећи у гомилама колико казан, па се послје растављају и по вјетру лете. Кажу да се оне роје више пута, али први рој да је најљући и за стоку најгори, а потоњи све да су слабији. Једни приповиједају да је неко од некуда из Србије тјерао некаку *алу* па је *стигао* у *Стигу* (и од тада остало име *Стуг*) и ранио је, али се она опет отела и рањена утекла у ону пећину и ондје од ране липсала, па од ње оне мухе да постају. Приповиједа се да су Нијемци ону пећину зазиђивали, али кад дође вријеме да се мухе роје, зид се провали сам од себе.“ (*Живот и обичаји народа српскога*, стр. 228.)

„Ова онака животиња, која толико досађује марви, леже се у неким *ишталма* нама близу града Голушца. Прича вели да је неко стигао у *Стигу* некакву халу и убио, а она се увукла у голубачку пећину, те у њој скапала, па се сад од ње легу те мушице. Напротив, сами сељаци на месту онајају да се мушица та леже

у блату где пишти та вода. А кад би се, веле они, то блато осушило пре него што мушица излети, онда та ствар не би могла ни излетати.“ (*Кнежевина Србија*, стр. 1023).

Онај „неко“, што је алу или аждаху ранио, пишу њемачки писци, био је — по народноме вјеровању — главом *свети Бураф* (*Thierleben* од Брема и „*Synopsis der Thierkunde*“ од Лајниса).

Голубачка муха зове се не само браничевка, него још и „ситна мушица“. Медовић јављаше онда, да се ситна мушица „леже, развија и роји од старога града Голушца низ Дунав до ниже планине Ђоца у 6 потока: 1.) нема посебног имена, 2.) је *Бездна*, 3.) *Воденишште*, 4.) *Ридан*, 5.) *Бег-Бунар*, 6.) *Ливадица*. Осим тога да је има и у крајинском округу у потоцима: *Бијелој води* код Голубиће, *Госиофини* између Добре и Милановца и *Великом извору* близу Домус-подине; па и на угарској страни у *Пошину* потоку близу села Острова.

И ако је још онда обавијештен о овоме и „славни ц. кр. австријски конзулат“ и уједно замољен да би се заједничким силама „народ од вредносне ове мушице избавио“, тек је године 1883 по одредби кр. угарског министарства ентомолог дор. Е. *Темешвари* упутио се у те крајеве, да испита и проучи развијање, јављење и ширење ове ситне мушице. Његова расправа *»A kolumbácsi légy«* (Голубачка муха) преведена је најприје на њемачки језик, а заузимањем многоученога госп. професора С. *Брусине* добисмо по овом пријеводу и хрватски у „*Glasniku hrv. naravnost. društva*“ (за год. 1891, стр. 187—202).

Што је Медовић још онда писао, да се у „гореназначеним“ потоцима голубачка муха леже и отуда у свијет да излази, то потврђује и овај стручњак; али вели за онај „жабљак“, што су га у Србији бацили на обалу, „да се не само живот јајцетама угаси, но и саме оживљавајуће мушице угину“, да је котило једне *друге* врсте мушице, прем да Медовић писао,

да су при испитивању овога приједмета „из гомила виђене и многобројне мушице како излијећу.“ Та врста доби име *Thalassomyia congregata* Tönn.

Голубачка муха развија се из јаја, што их женке просну у воду. Из њих измиле њекакви мали уљувци (ларве, личинке), који се једним крајем причврсте ма за што у води и расту ту све до под јесен. Тада се ови уљувци зачахуре. И кад стане с прољећа „листати шума, или кад три око Голуница цвјетати почиње“, излазе савршене мушице вап из воде, осуше се и купе се у ројеве. „То сакупљање траје неколико дана, пак се за то вријеме поћу и преко дана, да измакну великој жези или другој пегољи, увлаче под шумско лишће или на влажна мјеста, у шумљине или у хладне џећине, заштићене од вјетра“ (хрв. пријевод). Ово је управо и навело народ те је испрва вјеровало, да се у пећини легу ове отровне мушице и па пећинска врата да излазе у „гомилата колико казан“.

Браничевке су палик на нашу кућну муху, али нијесу дуже од 2—2.5 мили метра (други онет кажу 3—4 мм). Оне су

прикасте и космате, али се ове длачице жуте као и она два пивала или брка на глави. Мужјаци се од женака понајлакше распознају по очима, јер се у њих она два велика ока сприједа готово дотичу. Само се женке одвајају за се и предају на милост и немилост разним вјетровима. Тако су године 1785 доспјели ћа у Ердeљ, и ту су за неколика сахата умориле 11 грла рогате марве, а биле би починиле још и већу грдав, да се није облак провалио и све и циглу подавио.

Домаће животиње страшно се муче, кад на њих навале ројеви ових ситних мушица и стану им крв сисати, по срећа је што ове мухе не трају за дуго. Тако су године 1880 у Ковину за 4 сахата смакле 400 свиња, 80 коња и 40 говеда. Па за то је и тешко отимати и спасавати стоку.

Ово мало о голубачкој муси износим поводом скорашње смрти дра Аћима Медовића, желећи уједно, да од њега остављени рукопис што прије буде штампан: еда бисмо још боље дознали све што се тиче те двокриле бубе.

Мојо Медић

ЈАКОВ МОЛЕШОТ

(Наставак)

Још пре промоције вукло је нешто Молешота Г. Ј. Мулдери, који је био професор кемике у Утрехту, а оснивач физиолошке кемике, који је први доказао, да нема разлике међу нитрогенастом сунстанцијом, која сачињава главни саставни део биљних ћелијаца, и међу оном сунстанцијом, која сачињава главни саставни део животњских ћелијаца, те да животиње ранећи се узимају беланчевине и из биљака, или, како је он то говорио, да „меса има у хлебу а сира у трави“. У Мулдери је била чаровна палица права генија; око њега се скупила и омладина и старији. У Мулдеровој је кући Молешот познао младога санитетског официра, „чије су велике црне очи јасније сјале него златне му еполете“ и са којим се спријатељио за сав живот, кад га је једаред у вече пратио кући те с њим мал те не сву ноћ разговарао о

целокупној тадањој физиологији (Moleschott: F. C. Donders 1888).

Од та три велика човека: Хенла, Мулдери и Дондерса, најмање је овај последњи утецао на Молешота. „Морадох у свет. У мене је био жар јачи него жеља за миром и одмором“, рече Молешот поштованом свом пријатељу 28 маја 1888, „у вас је мир јачи него жар. Ви сте радили по талијанској пословици, која вели, да камен, који се котрља, не попада маховина. Но свет је дошао к вама“ (Het. jubil. van Prof. Donders, p. 96). Не, Дондери и Молешот су два човека са свим различне багре, ма да су их везивале исте студије, ма да су обојица били испитивачи на истом пољу науке о животу, ма да су обојица били из исте провинције севернога Брабанта, из које је још у XVIII веку изашао Јан Ингенхусе, мал те не најзнаменитија глава на пољу биљне фи-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

филологије, и ма да су обојица одрасли у петом строгом црквеном заштити католицизма а обоје постали слободоумњаци. У Доидерса је било идејалне оливишке мирноће; ходао је као Платон по гају Академа; Молебот пак био је неуморни борац, који тражи боја са змајем те полази да решава „прастаре мучне загометке“.

Напротив свеза међу Молеботом и Мулдером јасна је као сунце. Не само, што се Молебот нарочито бавио баш физијолошким кемијом те дакле радио на истом пољу, на којем и Мулдер, него пре свега, што су у карактеру били слични. Како ли су обојица били готови на борбу! како ли обојица јуначки излазе на мејдан! како отворено исказују своје мишљење и назоре! како ли су обојица до дна душе уверени о истинитости Шредерове науке, „да је јасно опажање унутрашњих и спољашњих твари основ свему нашем знању, да је права филозофија то, кад се бистро и јасно појми оно што је истинито и добро, да радња по таком знању и такој филозофији мора бити сврха нашем делању овде на земљи“ (Gunning: G. J. Mulder p. 154). То су хармоничне душе, које су свесне да су

позване на нешто велико, дидушмани глуности, борци са отвореним визиром, а свагда и свом снагом, што је у њих, устају на заблуде и настраности у науци, у људском друштву, у настави, у политици и у вери!

Позната је Мулдерова борба против Либига нарочито у погледу протејина, од Мулдера описане праматерије свију беланчастих материја. Одмах се и Молебот, који је превео био Мулдеров покушај физијолошке кемије, здри са славним немачким кемијарем. Али не у једној јединој тачци, не, у многим тачкама, које је Либиг развио био у својим „Кемиским питањима“, што су пачинила била сензацију. На тај његов полемични спис, у чијем предговору Либигу довикује: „Ви пиете физијолог!“ и где му без околишења вели: „Ја бих радо прећутао био Ваше име, кад не бих у Вашим писмима пошто-вао парче науке, које бисмо сви да употребимо, али га без испитивања не можемо употребити“ — постаде његово ремек-дело, које је сам издао и немачки под патрисом: *Der Kreislauf des Lebens*“.

(Наставиће се)

Андрија М. Матић

КЊИЖЕВНОСТ

АНСЕЛМО БАНДУРИ ДУБРОВЧАНИН

14 јануара о. г. навршило се сто и педесет година, како је умро славни научник Анселмо Бандури, Дубровчанин. Дубровник је сачувао велику већину извора за политичку и културну историју српскога народа, а тако и за историју српскога језика. Бандури је сам први Србин, за кога знамо, да је критички проучио готово једини презнаменит извор за историју српскога народа прије половине X вијека и додао му коментар, у којем тумачи а гдјешто и поправља Константина Порфирогенита. За њ можемо казати, што и за његова млађага земљака Ј. Р. Бошковића, да спада међу најзнатије научнике својега времена. Славши га њемачки научник К. Крумбахер броји међу „највеће (hervorragendste) филологе“ његова времена (Iw. Müller: Handbuch d. class. Alt. IX 35).

Прије него што о њему проговорим, споменућу, што је о њему до сад писано, колико ми је то познато. Нешто више од три мјесеца после његове смрти читаше (23 апр. 1743) француски академичар Фрере у академијиној скупштини о животу нашега Анселма (*Eloge du P. Banduri. Par M. Freret*). Овај је живот штампан 1751 год. у XVI књизи дјела француске академије (*Histoire de l'académie royale des inscriptions et belles-lettres, avec Mémoires de Littérature . . . T. XVI p. 348—355*). Ово је највећи чланак о нашем Анселму. Што се после о њему писало, потекло је већином из тога чланка. У дјелу Нијемца Цигелбауера (*Ziegelbauer*): *Historia rei literariae ordinis S. Benedicti, in IV partes distributa (I—IV in folio. У Лајпцигу 1754)* има у IV св. на стр. 231, 430, 501, 513, 665,

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

695 биљежака о Бандурију. У овијем биљешкама нема готово ништа, што нам не би било познато из Фререова чланка. У дјелу Дубровчанина С. Долчија: *Fasti Literario-Ragusini . . .* (у Млецима 1767) има на 3 стр. неколико ријечи о Бандурију и о његовијем дјелима. Криво је ту записан дан његове смрти (т. ј. 14 децембра мјесто 14 јануара). У дјелу Фр. М. Апендинија: *Notizie storico-critiche sulla antichità storia e letteratura de' Ragusei . . .* (у Дубр. I 1802, II 1803) има у II књизи на стр. 22—25 прилично доста о А. Бандурију. Ту има неколико биљежака о Анселму, које прије нијесу биле познате, али има и знатнијех погрјешака. У бијографском рјечнику: *Biographies Universelles* (у III св.) има чланак Вајсов о Бандурију а у Енциклопедији Ерша и Грубера (VII св.) чланак Бауров. Оба су чланка прилично добра, јер су понајвише написани по Фререову чланку. Баур спомиње већи дио литературе о Бандурију. Год. 1841. написа М. Пуцић омален чланак о Анселму, који је штампано П. Ф. Мартекини (*Martecchini*): *Galleria di Ragusei illustri*. Ту је и слика

Анселмова. Година Анселмове смрти није ту право забиљежена (12/12 1742). Писцу није био познат главни извор (Фререов чланак). У бијографском рјечнику С. Љубића: *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia . . .* (Vienna-Zara 1856) има чланак о Бандурију, који је написан по чланку Вајсову и по Апендинију, из кога је писац узео и неке погрјешке. И у чешком *Naučnom slovníku* има мален чланак Влчков о Анселму. Неколико ријечи е неколико погрјешака има о њему у *Mal. hrv. enciklopediji*. Ниједан од овијех писаца није употребио његова дјела, да из њих поцупи његов живот.

Поглавити су извори за његов живот: чланак Фререов, неколико биљежака код Апендинија и М. Пуцића, којијех нема код Фререа, и његова дјела, особито *Animadversiones*. Ово је прештампано у *Bony* (*Corpus scriptorum historiae Byzantinae: Constant. Porphyrogenetus III*), али није потпуно, с тога сам употребио и париски оригинал (*Imperium orientale*). Гдје је ово пошљедње употребљено, свагдје је забиљежено.

(Наставиће се)

В. Ђерућ

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ

Поззиџа дохтора Францета Прешерна. В Трету. Тиском ви накладой Доленчеве тискарије 1893. Цена 10 кр. Страна 32 са предговором и азбуком. — То је прва свешчица ћирилицом штампаних Прешернових „Појезија“. Издавалац се обраћа омладни словеначкој с речима: „Прочитавши неколико домаћих производа, штампаних ћирилицом, научићете је добро још пре него за два сата. Корист отуд биће за нашу књижевност недогледна. Показаће вам пут до узвишене старословенске, до богатонародне ерпске и бугарске и до још богатије народне и уметничке руске књижевности. Из тих непресушивих врела припићете живу воду, бисер за бисером, отрешћете се туђег духа, удубићете се у словеначку књижевност, присвојићете словеначку словенштину, и наш језик из ваших уста: „jasno ko struna bo pel, zvoni enako donel“ (Prešern) — То је разлог, за што се издају Прешернове песме ћирилицом. Али је важан и други. Прешери је највећи словеначки песник. Његове неке песме су недостижно лепе. Хрватски песник Х. Бадалић, добар познавалац Прешернов, рекао је неком приликом: Прешерновој „Luna sijе“ нема пара ни у једној књижевности, што се тиче лепоте, нежности и једноставности“. — Па ипак Прешерна мало знају осим Словенца. Ћирилица

ће дакле бити добро ередство, да га и друга наша браћа упознају. — Уза све то морамо ипак тој ћирилици, којом је Прешери штампан, нешто приговорити. Не знамо, за што пише издавалац место се: сѡ; јо: ѡж; је: је; је (ае. fem.): ѡ; мој: мой и т. д. Несмисао је увести сада овако неспретне знаке, јер не означавају тачно дотични чист самогласник, већ назале, а тих немамо више. За што се не би писало чистом грађанском ћирилицом, каквом пишу данас Срби? Та словеначки је језик исто тако прикладан за ћирилицу као и ерпски. Надаље је издавалац место апострофа метао за тврдим сугласником њ, а за м-ким њ. Срби су се отресли тих јерова и јорова па ће их се и Руси данас сутра отрести, јер филозоји су руски то већ више пута наглашавали. Та начела у писању ћирилице увео је у „Slovanskem Svetu“ неки Лемурскій. По ми мислимо, да тај начин писања нема за се ама ни један важан разлог. Јер ко зна грађанску ћирилицу, без велика ће труда научити руску и бугарску азбуку. Желели бисмо да Прешернове „Појезије“ нају много читалаца међу Србима, али желимо, кад се већ међу Словенцима пише ћирилицом, да се не уведе новотарије, јер од њих не ће бити користи.

Марибор.

Ј. П—ц.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ

≡ „Slovanski Svet“ се зове лист, који негује ћирилицу и идеју о словенској узајамности међу Словенцима. У то ради о том, да се међу Словенцима уведе словенски језик на служби бојској. Излази у Трети два пута на месец и стоји на годину 4 фор. Лист је тај једини у својој врсти у Словенству. Пише латиницом и ћирилицом. Доноси у овогодишњем течају под натписом: „Biserje i alemovi“ српске народне песме, штампане кад што и ћирилицом. Има и много руских саставака. Словеначке су песме штампане најпре латиницом, за тим су пренесене на ћирилицу и преведене на руски. За све оне, које занима Словенство у ове а Русија наполе, тај је лист од велике важности.

≡ Прешлог месеца умро је у Љубљани врстан словеначки песник Јосип Цимперман. Родио се 19. фебруара 1847. Био је болешљив од детињства. Већ као дете од три године имао је падавицу. У четрнаестој години приврже га болест за постоље, руке се и ноге престадоше развијати. Полазио је нижу гимназију, па је после од свог брата Јака учио даље латински и грчки. Касније је научно француски и енглески. Живео је јако оскудно, али је свој удео подносио јуначки; још последњих дана свога живота говорио је: „Trpeti in potrpeti je moja usoda“. — Год. 1888 издао је своје „Песме“. Познати литерарни историчар проф. Левец писао је о тим песмама: „Цимперман је изразита песничка појава у словеначком песничтву. Песме су његове pune језгровитих мисли, племенитих осећаја, кренковзвучних ерокова и што се тиче технике, управо су савршене. Бог му је дао здрав разум, мужевну вољу и моћан дух. Дивити му се морамо како је могао надвадати све јаде живота, набавити такво литерарно образовање и како се могао уздићи у песничке виевне. Ако ико од нас, наш песник би с правом могао на сав глас јадиковати, и свој управо горки удео оплакивати и сваки, ко није ледена срца, рекао би с Јувеналом: „Nemo dolorem fingit in hoc casu“. Ма да у целој књизи прелађује неки елегичан тон те нас у срце диграју његове тужбе, ипак се умирисмо гледајући с каквом преданошћу, каквом мужевношћу подноси песник своје јаде“. Цимперман опомиње на талијанског песника Леопардија. Опомиње и на Хајна, само што Цимперман стоји у моралном погледу над њим високо као небо над земљом. Из Цимперманових стихова не говори песимизам већ мужевна одлучност: „А хујше на ме се трпљење прди — Знасај си мошки vem jaz ohraniti — In poslej dan poslednji meni vzditi“!

□ Французи од Кроинтатског састанка амо пишу веома много о Русима. Нема месеца, недеље, а да се не појави какво дело о Русији; а часописи и дневни листови пуни су књижевних чланака, приказа и дописа. Тако је чувена париска књижара Hachette et Cie издала пре две недеље: Tolstoy et la philosophie de l'amour, par G. Dumas; и Les Pape, Papes et Popadies par Mme Marguerite Poradowska. Свака од ових двеју књига стаје 3 ф. 50 н.

□ Нета књижара издала је: Guide des États du Danube et des Balkans, par Léon Bousset.

□ Die Gartenlaube у бр. 18 донела је врло лепу слику са описом наше Далматинске, по скици Карла Херца.

□ Charles Burnier написао је успомене са свога пута по Русији и издао у књизи с натписом: „En Russie“.

□ Revue hebdomadaire, чији су сарадници први француски белетристичари, донео је у св. 51 од 13 маја ове год. изврстан чланак о „Руским есмама“ од младог француског песника Gabriel Vicaire-a.

□ La Grande Encyclopédie донела је у књ. XIII на стр. 781 чланак Луја Лежера о Далмацији.

□ Journal des économistes у овогодишњој јануарској свесци доноси Успомене из Русије од дра Muyners d' Estrey под натписом „Екскурзија по златним рудницима Манџурије“. Исти лист доноси у фебруарској свесци од Inostranietz-a „Разматрања о пољској аграрној у Русији“.

□ J. Mayer, бив. проф. права у бечком свенаучишту, штампано је у годишњем Bulletin-y de la société de législation comparée на стр 392 студију о закону кривичне процедуре за Босну и Херцеговину, који је ступио у живот 1 Јануара 1902 г. Студија је врло интересантна за сваког јавног посленика у Босни и Херцеговини.

□ Најновије дело Гумиловића, професора у градачком свенаучишту, Борба раса, изашло је у француском преводу Charles Baye-a. У овим социјолошким истраживањима писац изучава развитак примитивних племена, постепено образовање друштава и и ција.

— Bosnische Post донела је у немачком преводу причу Јанка М. Веселиновића „Баба Станка и баба Станојка“. Преводилац је Лудвиг Лиуде.

— Лајпцишки Illustrierte Zeitung доноси у свом 2606 броју (од прошле суботе) слику Павла Јовановића „Двобој у Арбанашкој“, што је изложена у великој берлинској уметничкој изложби. Опис уз слику написао је Ф. Каниц. Каниц итиче Јовановићеву „rackende lebenswahre Realistik“, која је са свим различна од Чермакове „idealistischer Auffassung montenegrinisch-arnautischer Menschen“; хвали за тим дивно карактеризовано груписање, држање и лица како главних тако и споредних особа.

— У Златном Прагу излази од скоро руско-немачка часописна граматика за официаре, политичаре, журналисте и т. д. Име јој је Восток. Излазиће годишње по шест бројева.

△ Ових дана умро је у Петрограду у 81 години свога века руски научник Јаков Карлович Грот. Док још је у својим делима обрађивао науку о језику, историју и литерарну историју. Био је врстан познавалац скандинавске и шведске књижевности па је својим вештим преводима упознао руску публику са најбољим делима из тих књижевности. Са свог темељног рада изабран је био за потпредседника петроградске академије наука и за члана многих научних друштава у иностранству. Био је учитељ садашњем руском цару Александру III, а предавао му је руску књижевност, земљопис и немачки језик. Сем тога радио је и на руској журналистици као приповијат и духовит журналиста.

— В. М. Гончевић у Америци у Сан-Франциску покренуо је српски лист, који се зове „Србан Америкац“. Тај лист излази дваред месечно. Из „Заставе“, од куд ову белешку видимо, не сазнајемо му програма. Толико само видимо, да је у свом првом броју донео лик песника Његоша и да ће у сваком броју доносити ликове заслужних Срба.

✚ Изашла је прва и друга свеска „Наставника“ за јануар-фебруар и март-април ове године. Важнији су чланци у овој свесци: „О васпитном прилагођавању“ од дра

В. Бакиће, и „Треба ли учити стари словенски језик?“ од Момчила Иванчића. Од преведених чланака споменућемо: „Прошлост глаголице“ од Попруженка у преводу Ђ. С. Ђа.

— Као што немачки Магазин доз најје, ради гроф Лав Толстој од зимус нов велик роман, који ће бити без тенденције и чисто уметнички, и којем је први део већ готов за штампу. Толстој живи са свим повучено на својој Таснаја-Пољани — без игде ичега, јер је све своје имање поделио међу своја четир детета.

— У Паризу се склопило друштво француских научника, да се једаред већ реши питање о Лују XVII. Избегавајући сваку политичку тенденцију купиће то друштво све документе, до којих узможе доћи, и званичне и приватне, који су кадри расветлити судбину несрећнога дофена, да ли је у тамници умро или није. Генерални секретар те „Société d' etude sur la question de Louis XVII“ јесте G. de Ruelle de Chéné.

СМЕСИЦЕ.

(Наполеон I. и Фелти) Године 1807 био је пред царем Наполеоном I. амерички механичар Фелти те му понудио проналазак врло велика замашаја за француску монархију. Фелти је разлагао пред царем, како да се граде лађе, које би терале парне машине и које би биле са свим слободне од разних морских и ваздушних струја. „Ви ћете са оваквим бродовима уништити Енглеску!“ завршио је Фелти своје предавање. Наполеон је дуго посматрао механичара мерећи га од главе до пете, на посетку не рећи: „Опет нов проналазак, е каквим ми скоро сваки дан досађују, а не зна се који је од кога глупљи. Тако ми је јуче један, иначе паметан човек, предлагао, да освојим обале енглеске кољаничком војском, коју би носили припитомљени делфини. Идите ми с Богом, и Ви ете таква будала!“ Фелти гордо погледи великога освајача, поклони му се хладно и не рекавши више ни речи оде. — Осам година доцније милила је лађа на једра по атлантском океану и приближивала се усамљеном каменитом острву свете Јелене. То је био „Белерофонт“, лађа, која је са престола свргнутога цара с неколико његових верних носила у прогнанство. Баш се горе по лађи шетао Наполеон, када се на далеком хоризонту указа мрк облак од дима, који је ишао све ближе и ближе. На посетку искочи на површину морску грдан пароброд на са грацијозном лакоћом пројурити поред трмог „Белерофонт“, који се с тешком муком борио са големим таласима; то беше први амерички пароброд, који се звао „Фелти“. Наполеон је дуго гледао тужно за гордом лађом, за тим је, не рекавши ни речи, отишао у своју кајиту. Када му је доцније дошао верни његов Бертран, нашао је побеђеног јунака како седи за столом, главу наслонио на руке и нешто крупно мисли. Наједаред Наполеон диже главу, тужно погледа у Бертрана на завапи: „Када сам из Тилерија отпустио Фелтна, дао сам другом своју царску круну!“

G. W.—r.

A. M. M.

(Пилатово „Вјерју“) Кажу да је неки енглески официр нашао рукопис, на којем је исписана исповест Понција Пилата. На жалост је тај официр међу тим у мору се удавио те се том приликом изгубио сав скупочени рукопис, само је остао један једини лист. Рукопис је написан стијопским дијалектом а по свој прилици је коптскога порекла. На сачуваном листу, на којем има одломак разговора Пилатова са Јудејцем на Христову гробу, стоји ово: „Верујем, да си васкреао и мени се јавио; а верујем и да ми не ћеш судити, Господе, јер ја сам радио за тебе а из страха од Јудејаца. Верујем у твоју реч и у моћна твоја дела, која си починио, још док си био међу људима. Многе си људе подигао из мртвих!“

(Колико зарађују књижевници у Француској) Да је књижевнистање у Француској прилично лукративан занат, доказује чланак у листу „Wiener Mode“. После кратка увода, у којем се описује, како се промениле прилике од времена Пјера Корнеја, који је за своје ремек-дело „Аталију“ добио 500 франака, прича писац тога чланка овако: „Познато је, да је Dumas père позоршним својим комадима и својим романима заслуживао управо махните своте и да ауторска његова права још и његову сину сигурају веома леп приход. Први приказ његова Henri III био је одсудан по судбину младога Креолца. Дан пре још потчињен званичник у војводе од Орлеана, који је са својом годишњом платом био сав срећан и блажен, постао је сутра дан наједаред чувен и виђен и продао је свој рукопис за 6000 франака. Dumas père би умро био као вишеструк милионар, да није био такав расипкућа. — Dumas fils без сумње је куд и камо мање заслуживао, него отац му, ма да му је то већ ишло у корист, што се јавио познатим именом. Првих сто приказа његове „La dame aux camélias“ донели су му „само“ 20.000 франака, али су му приходи расли у рапидној прогресији. Тако је и. пр. још пре првога приказа глуме „Francillon“ само за право превода инкасовао 60.000 франака. — Виктор Иго је као доходак свога пера оставио за собом пет милиона франака, наравно не рачунајући амо вредност његових дела. Та дела доносе његовим наследницима сваке године ренту од 50.000 франака. — Викторијен Сарду има у Marly-le-Roi управо краљевске дворе а уз то исто тако краљевско имање. Познат је и ванредно крaсни спaхилук Емила Золе у Медану, у који је Зола уложио а и данас улаже велик део својих прихода, што иду у милијоне. Но за то га селаци у Медану добро шишају. За фунту грашка, за коју обичан човек у Медану плати тридесет су-а, мора Зола да плаћа три франка. „Доста је онј богат; та толико је заслужио на „Assomoir“-у! Све те големе приходе превазилази оно, што заслужи Жорж Оне. „Господар ковница“ постао је за њ кокон, која му леже златна јаја. Године 1885 рачунали су приходе од романа и глуме „Господар ковница“ на више него по милијона франака.“

САДРЖАЈ: Песништво: Кнез Борич. Мишко Убојица. Мрки Вук. — Наука: „Отровна голубачка мува“. Јаков Моде-шот — Књижевност: Ансело Бандури Дубровчанин. — Ковчежић: Књижевни прикази. Књижевне белешке. Смесице.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваке недеље на читаву табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. за по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата књижари Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожича у Београду.